

**Ohranjanje zdravja živali in varnosti hrane v ekološkem kmetijstvu (SAFO - Sustaining Animal Health and Food Safety in Organic Farming)
Skupna akcija (Concerted Action) EU QRLT – 2001 – 02541**

**POVZETEK POROČILA PRVE DELAVNICE SAFO
5.-7. september 2003, Firenze, Italija**

Splošni namen in posebni cilji SAFO

Cilj mrežnega projekta SAFO, ki ga financira EU, je izboljšanje varnosti hrane in zdravja živali v sistemih ekološke živinoreje v sedanjih in bodočih državah članicah Evropske Unije. Cilje projekta bomo dosegali s pomočjo izmenjav in aktivnega obveščanja o rezultatih raziskav in njihovih sklepih med raziskovalci, oblikovalci kmetijske politike, kmeti in širšo skupnostjo udeležencev v ekološkem kmetijstvu, vključno s potrošniki.

Pregled prve delavnice SAFO

Tema prve delavnice SAFO so bili 'Socialno-ekonomski vidiki zdravja živali in varnosti hrane v sistemih ekološkega kmetijstva'. Te delavnice se je udeležilo sedemdeset predstavnikov iz 22 držav. Potekala je na inštitutu Istituto Agronomico per l'Oltremare v Firencah, prelepem zgodovinskem mestu v Toskani, ki je že stoletja središče svetovne umetnosti in ki je bilo pozno poleti l. 2003 za tri dni tudi center najvidnejših strokovnjakov za zdravje živali in varnost hrane v ekološkem kmetijstvu v Evropi. Mreža SAFO se zahvaljuje Susanne Padel, koordinatorki delavnic SAFO, ter lokalni ekipi Andree Martinija in njegovim asistentom na Oddelku za živalske znanosti Univerze v Firencah, za zelo raznolik program ter izjemno gostoljuben sprejem.

Program delavnice je obsegal štiri plenarna zasedanja, dve zasedanji z razpravo v delovnih skupinah, predstavitev posterjev ter obisk lokalnih ekoloških živinorejskih kmetij in klavniško-predelovalne kooperative. Vsega skupaj je bilo predstavljenih osemnajst plenarnih predavanj, vključno s sedmimi predstavitvami z opisi različnih vidikov ekološke živinoreje v Italiji. Plenarne predavitve lahko na grobo razdelimo v štiri kategorije:

- a) Ekonomika in zdravje živali na ravni podjetja in kmetije.
- b) Raven prehranske verige: politična ekonomija, trgi in razvoj podeželja.
- c) Obnašanje, dojemanje in motivacija kupca.
- d) Izziv postavljanja in doseganja standardov ekološke reje živali.

Uradni sprejem – dobrodošlica je potekal v veličastnem in zgodovinskem okolju stavbe Pallazzo Vecchio poleg galerije Uffizi. Med sprejemom so bila predstavljena pregledna poročila, ki so opisovala razvoj ekološke reje živali v Toskani (M. Bonanzinga).

Plenarno zasedanje

a) Ekonomika in zdravje živali na ravni podjetja in kmetije

Alistair Stott iz Škotske akademije za kmetijstvo je predstavil pregledno poročilo o možni vlogi znanosti o ekonomiki zdravja živali pri določanju optimalnega ravnovesja med zdravjem živali in gospodarnostjo, v kontekstu standardov ekološke živinoreje. Pokazal je

npr. kako je dinamično programiranje (DP) možno uporabiti kot okvir za ekonomsko analizo večstopenjskih problemov odločanja, kakršen je način zamenjave krave molznice. Opisal je model DP za ocenitev stopnje, do katere je možno zmanjšati predklinični mastitis s pomočjo načina izločanja, ki upošteva bodočo prirejo mleka in štetje somatskih celic pri vsaki živali, v primerjavi s stroški zamenjave živali s telico. Takšni modeli bi lahko v ekološkem kmetijstvu imeli pomembno vlogo. Dr. Stott je tudi prikazal, kako je ekonomiko zdravja živali moč uporabiti za obravnavanje vprašanja bolezenskega tveganja. Opisal je, kako so kombinacijo linearnega programiranja (LP) in simulacijskega modeliranja uporabili za preučevanje vloge, ki bi jo lahko imela biološka odpornost napram goveji virozi diareji (BVD) na škotskih visokogorskih govedorejskih oziroma ovčerejskih kmetijah. Ugotovili so, da je BVD moč pripisati do 10% sprememb v prihodku kmetije (t.j. tveganje). Črede, ki so bile že na začetku brez BVD, so imele več koristi od biološke odpornosti, zagotavljale so boljšo prirejo (oziroma splošni uspeh črede) in omogočale doseganje dohodkovnih ciljev že z manjšim številom živali. Manj živali pa pomeni manjši pritisk na vire. Na ta način ustvarimo bolj trajnosten sistem, ki temelji na integraciji zdravja živali v upravljanje celotne kmetije.

Claus Deblitz iz FAL, Nemčija, je predstavil rezultate dveh projektov (ekološka reja krav za mleko in za meso) v mednarodni mreži za primerjavo kmetij (International Farm Comparison Network - IFCN). Analiza je bila usmerjena na sisteme prireje, stroške in dobičkonosnost na študijskih primerih kmetij. Opravili so primerjavo med državami in primerjavo med ekološko in konvencionalno rejo. Študija reje za mleko je pokazala, da je strošek na enoto pri ekološki reji (strošek na kg prirejenega mleka) višji kot v konvencionalni reji. Ugotovili so, da je bilo le zelo malo govedorejskih kmetij s prirejo mesa (tako konvencionalnih kot ekoloških) dobičkonosnih brez dodatne podpore (t.j. subvencij).

Predstavljena sta bila tudi dva prispevka o študijskih primerih ekonomike ekoloških živinorejskih sistemov na ravni kmetije v severni Italiji. Alberto Menghi iz Emilije (Reggio Emilia) je primerjal dobičkonosnost pri ekoloških pridelovalcih mleka, ki mleko prodajajo kot sir parmezan - Parmigiano-Reggiano, s tistimi, ki prodajajo nepredelano mleko. Vrednost mleka, uporabljenega za sir, je znašala 0,62 evra za liter, medtem ko je prodano kot nepredelano mleko prineslo le 0,42 evra. Prispevek Caterine Contini in sodelavcev je bila študija primera kmetije (ki so jo udeleženci kasneje obiskali), kjer je s pomočjo meritve po metodi ANI35L prikazala pozitiven učinek na dobrobit živali, kot ga lahko ima investicija v vhlavitev krav molznic in izboljšanje pašnikov.

b) Raven prehranske verige: politična ekonomija, trgi in razvoj podeželja

Ulrich Hamm iz Univerze v Kasslu je razpravljal o razmerah na evropskem trgu proizvodov iz ekološke živinoreje. Poročal je, da trg za prašiče, perutnino in jajca zaostaja za trgom proizvodov iz "travniške" živinoreje (mleko, govedina, ovčetina). Navedel je tri glavne razloge za to: a) lažje je preusmeriti travinje kot obdelovalne površine, in v mnogih državah so plačila za preusmeritev travinja enaka kot za preusmeritev obdelovalnih površin; b) visoki stroški za obratna sredstva v prašičereji in perutninarstvu (posebno stroški za krmo in vhlavitev); c) veliko potrošnikov ekoživil je vegetarijancev ali ne je veliko mesa. Nadaljnji razvoj trga za živinorejske proizvode je odvisen od relativnih plačil za preusmeritev travinja v primerjavi s plačili za obdelovalne površine, od pripravljenosti trgovskih verig za ponudbo živil iz ekološke živinoreje, še posebno mesa, in od izboljšav v razvoju dobavne verige med kmeti in veletrgovino. Nujna je tudi potreba po razvoju informacijskega tržnega sistema v EU, za zbiranje podatkov o cenah in informacijah glede ponudbe za različna živila živalskega porekla.

Paul Rye Kledal iz Danskega raziskovalnega inštituta za ekonomiko živil (Danish Research Institute of Food Economics) je opisal ekološko kmetijstvo kot nasprotno gibanje znotraj

konteksta t.i. 'režima tretje hrane' ('third food regime'). To je zgodovinsko obdobje od začetka 1980-tih let, v katerem se je družba vedno bolj zavedala okoljske škode in tveganj za človeško zdravje v pridelavi hrane, in naraščajočih finančnih, socialnih in kulturnih pritiskov v kmetijstvu in podeželskih območjih. Menil je, da je nadaljnji razvoj ekološkega kmetijstva v veliki meri povezan z nenehnim prizadevanjem med bolj **demokratično** globalno prehransko ureditvijo (s pravico do varovanja regionalnih razlik), in bolj **prostotržno** globalno prehransko ureditvijo, v kateri je trg prost in kjer proizvodnjo hrane v veliki meri nadzorujejo multinacionalne družbe.

Predstavljeni so bili tudi bolj specifični prispevki o ekoloških živinorejskih pobudah in njihovem vplivu na razvoj podeželja v različnih delih Evrope, vključno s Toskano in Severnimi (Sarti in Bazzani) ter Osrednjimi Apenini (Ansaloni in Cammertoni), Francijo (Sans *et al*), in Grčijo (Arsenos *et al*).

c) Obnašanje, dojemanje in motivacija kupca

Jörn Sanders iz FIBL (Švica) je predstavil študijo o socio-demografskih dejavnikih, ki vplivajo na vzorec potrošnje in nakupovalne motive pri kupovanju ekoloških mlečnih izdelkov v Švici. Prireja ekološkega mleka v Švici tvori 4,5% tržni delež. Gospodinjstva z visokimi dohodki ekološka živila kupujejo pogosteje in zanje porabijo več kot gospodinjstva s srednjimi prihodki. Omenjena gospodinjstva z visokimi dohodki kupujejo ekološka živila zaradi varstva okolja, kakovosti živil, okusa, dobrobiti živali. Gospodinjstva z otroci (t.j. velika gospodinjstva) pogosteje kupujejo ekološka živila kot tista brez otrok, toda nekatera gospodinjstva brez otrok lahko za ekološka živila porabijo več. Najbolj priljubljena živila so ekološko mleko, jajca, testenine, zelenjava in sadje ter jogurt. Najmanj pogosto je meso. Avtor je zaključil, da bi morale biti tržne strategije bolj usmerjene na specifična živila in na specifične ciljne skupine, ob upoštevanju navedenih socio-demografskih vidikov in vzorcev potrošnje.

Vairo *et al* so poročali o podobni italijanski študiji o dojemanju, obnašanju in motiviranosti kupcev glede ekoloških živil živalskega porekla. Raziskovalna skupina je ugotovila, da so ekopotrošniki ponavadi razmeroma premožni, dobro obveščeni, da skrbijo za zdravje in imajo etične vrednote (npr. glede dobrobiti živali). Raje kupujejo v specializirani trgovini kot v supermarketu in jih, v primerjavi s prej navedenimi rezultati iz Švice, bolj motivira zdravje kot okolje.

Cath Milne iz SAC; Škotska, je proučevala odnos med dojemanjem potrošnika in resničnostjo v ekološkem kmetijstvu, ponazorjeno s primerom nadzora zunanjih zajedavcev pri ovcah. Potrošniki menijo, da se v ekološkem kmetijstvu ne uporabljajo nobeni pesticidi. Zunanje zajedavce pri ovcah je težko nadzorovati s spreminjanjem sistema reje, kljub temu pa so veterinarska zdravila, ki jih uporabljajo za nadzorovanje zajedavcev (sintetični piretroidi v skladu z uredbo EU o ekološkem kmetijstvu), potencialno škodljiva za okolje. Najti rešitve pa ni lahko.

d) Izziv postavljanja in doseganja standardov ekološke reje živali

Gerold Rahmann iz Inštituta za ekološko kmetijstvo (Institute of Organic Farming, OEL-FAL) v Nemčiji je zastavil vprašanje: 'Zakaj ljudje redijo živali?' ter menil, da moramo najprej najti jasen odgovor na to vprašanje, preden se lahko odločimo: 'Kako bi morali živali rediti?' (t.j. kakšne standarde reje bi morali postaviti?). Menil je, da je bilo to osrednje vprašanje pri oblikovanju standardov ekološkega kmetijstva. To tudi ni preprosto le vprašanje

motivacije kmetov, temveč vključuje poglede potrošnikov in javnosti. Menil je, da morajo standardi ekološke živinoreje spoštovati multifunkcionalnost živinorejskih sistemov, in da so antropocentrične ali 'mehke' funkcije (npr. ohranjanje krajine, genska pestrost, kakovost živil) v ekološkem kmetijstvu pomembnejše kot v konvencionalnem.

To vprašanje sta kasneje povzela Willie Lockeretz iz ZDA in Vonne Lund iz Švedske. Spraševala sta se, kdo naj določi standarde, glede na vedno večjo vlogo živilske veletrgovine in trgovine na drobno, in glede na vedno večjo pozornost, ki jo posvečajo pričakovanjem potrošnikov ekoloških živil. Zaključila sta, da so glede na to, da morajo standardi neizogibno biti kompromis med ideali in resničnostjo, za njihovo določanje najbolj primerni kmetje.

Malla Hovi iz VEERU, Univerza v Readingu, Velika Britanija, je preučevala obnašanje različnih skupin akterjev, ki so vključeni v nudenje svetovanja o zdravju in dobrobiti živali ekološkim kmetom v Veliki Britaniji. V študiji o nadzoru mastitisa na ekoloških kmetijah s prirejo mleka je ugotovila, da so kmetje najpogosteje dobili nasvet od njihove organizacije za nadzor in certifikacijo, od drugih kmetov in od homeopatskih lekarn - prej kot pa od svojega veterinarja. Njihovi veterinarji so večinoma imeli negativen odnos do ekološkega kmetijstva. V drugi študiji, ki je preučevala odnos nadzornikov (ekološkega kmetovanja), svetovalcev in veterinarjev do standardov ekološke živinoreje, je ponovno ugotovila, da so imeli najbolj negativen odnos veterinarji. Tretja študija je preučevala odnos nadzornikov do ocenjevanja dobrobiti živali. Ugotovila je, da nadzorniki niso verjeli, da bi nadzor ekološkega kmetijstva lahko bil sredstvo, s katerim bi dosegli izboljšanje dobrobiti živali. V resnici se je nadzornikom zdelo, da niso usposobljeni, in so bili negotovi glede tega, kako poročati o stanju na kmetiji, kjer se jim je zdelo, da je dobrobit živali ogrožena. Avtorica je zato predlagala razvoj zapisnika, s pomočjo katerega bi olajšali poročanje o primerih slabega stanja na področju dobrobiti živali.

Delovne skupine

Vsega skupaj je potekalo sedem razprav v delovnih skupinah:

Štiri skupine so preučevale omejitve kmetov pri a) perutnini, b) prašičih, c) prireji mleka, d) prireji govedine in ovčetine, in razpravljale o načinu postopanja z zelo omejenimi viri, da bi zagotavljali dobro zdravje in dobrobit živali. Druga skupina razprav je preučevala naslednja vprašanja:

e) Posledice za standarde.

f) Vzgajanje potrošnikov za promocijo dobrobiti živali.

g) Priporočila za veterinarje in svetovalce.

Sklepi teh delovnih skupin bodo objavljeni v poročilu in bodo na voljo na spletni strani SAFO.

Predstavitev posterjev

Vsi udeleženci delavnic so lahko razstavili posterje o sektorju ekoloških živil v svojih državah; predstavljena je bila vrsta posterjev, o katerih so se udeleženci lahko pogovarjali med odmori in v času enourne predstavitve posterjev.

Vse prispevke v celoti je od decembra 2003 dalje možno najti na spletni strani SAFO.

Prevod/Translated by: Anamarija Slabe, Inštitut za trajnostni razvoj, Ljubljana